

«Åja, drikker du ikke? Jeg trodde du var litt mer norsk»

Alkoholens betydning for opplevelse av tilhørighet blant unge voksne med krysskulturell oppvekst i Norge

«Oh, you don't drink? I thought you were more Norwegian»

The Importance of Alcohol for the Experience of Belonging Among Young Adults with Cross-Cultural Upbringing in Norway

Tina Bojovic

Stipendiat, Institutt for sosialfag, Universitetet i Stavanger

tina.bojovic@uis.no

Ingunn Studsrød

Professor, Institutt for sosialfag, Universitetet i Stavanger

ingunn.studsrod@uis.no

Elisabeth Enoksen

Førsteamanuensis, Institutt for sosialfag, Universitetet i Stavanger

elisabeth.enoksen@uis.no

Sammendrag

I denne artikkelen undersøker vi hvilken betydning alkohol og alkoholhåndtering har for unge kvinner og menn med krysskulturell oppvekst. Vi anvender interseksjonalitet som perspektiv for å belyse hvordan ulike sosiale kategorier kan påvirke unges livsbetingelser og opplevelser av tilhørighet. Artikkelen bygger på kvalitative intervjuer med 13 unge voksne, som forteller om sine erfaringer med krysskulturell oppvekst. Våre analyser viser at alkohol og alkoholhåndtering har en sentral betydning i deres opplevelser og navigering av tilhørighet til majoritets- og minoritetsmiljøer. Som unge, religiøse kvinner og menn opplever de at alkoholkonsum og festing fungerer som markører for det å være ung og norsk, og at alkoholbruk er en betingelse for å bli en del av det norske majoritetsfellesskapet. Fra egne familier og minoritetsmiljøer opplever deltakerne derimot en forventning om avholdenhet og at de avstår fra fellesskap der det brukes alkohol. De motstridende forventningene vanskeliggjør navigering av tilhørighet til både majoritets- og minoritetsmiljøer. Artikkelen bidrar til å gi en økt forståelse av hvordan alkoholbruk er forbundet med hierarkiserende konstruksjoner av norskhet og fremmedhet, og inndelinger i «oss» og «dem».

Nøkkelord

Krysskultur, alkohol, interseksjonalitet, tilhørighet, unge voksne, minoritet, majoritet

Abstract

This article examines the importance of alcohol and alcohol management among young women and men of cross-cultural upbringing. We apply intersectionality as a perspective to examine how different social categories can affect young people's living conditions and experiences of belonging. The article builds on qualitative interviews where 13 young adults express their experiences with cross-cultural upbringing. Our analyses show that alcohol and alcohol management are important for their experiences and navigation of belonging to majority youth- and minority environments. As young, religious women and men, they experience that alcohol consumption and partying function as markers for being young and Norwegian and that alcohol use is a condition for becoming part of the Norwegian majority community. However, among their families and minority communities, they are met with expectations of abstinence and that they should refrain from socialising where alcohol is consumed. The conflicting expectations associated with alcohol consumption and abstinence complicate the navigation of belonging to both majority and minority communities. The article seeks to nuance understandings of how alcohol use is connected to hierarchising constructions of Norwegianness and foreignness and divisions of «us» and «them».

Keywords

Cross-culture, alcohol, intersectionality, belonging, young adults, minority, majority

Innledning

Et økende antall barn og unge vokser opp med erfaringer og påvirkning fra to eller flere kulturer, noe som både gir mulighet for tilhørighet og risiko for utenforskap. Unge som lever med forskjellige kulturer, kan oppleve et krysspess av normer og forventninger til atferd og livsvalg fra både familie og minoritetsmiljø og fra venner, jevnaldrende, skole og storsamfunnet (Kunnskapsdepartementet 2021). De kan derfor erfare å måtte navigere mellom sprikende forventninger fra eksempelvis foreldre og jevnaldrende om blant annet avholdenhet og alkoholkonsum. For noen er det uproblematisk å navigere mellom ulike forventninger (Schultz 2007), mens andre kan oppleve det som utfordrende (Leirvik 2016).

Siden årtusenskiftet har det vært en markant nedgang i ungdoms bruk av alkohol i en rekke høyinntektsland (Rossow, Pape og Torgersen 2020). Til tross for denne nedgangen har koblingen mellom alkoholbruk og sosial integrering blitt godt dokumentert i internasjonal litteratur (Bærndt og Kolind 2021; Niland, Lyons, Goodwin og Hutton 2013; Parder 2018). Forskning viser at alkoholkonsum og festing er av sentral betydning for utvikling av sosiale relasjoner og opplevelser av tilhørighet (Bærndt og Kolind 2021; Parder 2018). I Norge inngår alkoholbruk typisk i sosiale aktiviteter i unges liv, slik som russefeiring (Corsaro og Johannessen 2014), lønningspils (Moan og Halkjelsvik 2019), julebord (Elgvin 2021) og fadderuke (Robertson, Rimstad og Selbekk 2019). Det å prøve ut og konsumere alkohol er dermed en del av sosialiseringprosesser og overgang til det voksne samfunnet (Bakken 2021).

Selv om det er gjort en rekke studier på ungdom og alkoholbruk i Norge (Bakken, Sandøy og Sandberg 2017; Brunborg, Skogen og Andreas 2021; Pape 2009), har vi ikke funnet noen norske studier som i et interseksjonelt perspektiv har undersøkt alkoholnavigering og tilhørighet blant unge med krysskulturell bakgrunn. I denne artikkelen anvender vi interseksjonalitet for å utvikle kunnskap om hvordan samvirkning av aldersspesifikke, etniske, kjønne, religiøse og kulturelle forventninger til alkoholbruk både skaper og opprettholder mulighetsrom for tilhørigheter, inklusjon og utenforskap.

Interseksjonalitet blir i denne artikkelen brukt for å undersøke hvordan sammenvevde forskjellsdimensjoner virker, og hvordan disse skaper annerledeshet og ekskludering, men også likhet og inkludering (Berg, Flemmen og Gullikstad 2010). Et inntak til å studere slike prosesser er å analysere hvordan minoritet og majoritet «gjøres» (Berg mfl. 2010). Avtar Brah (1996:189) bruker begrepet «minoritising», eller «minoritetsgjøring» på norsk, for slike analyser. Begrepet illustrerer hvordan minoriteter blir til gjennom prosesser der noe og noen

gjøres til «det/den» andre (Berg mfl. 2010:10). Deltakerne i denne studien beskriver både inklusjon og eksklusjon fra det de oppfatter som norske verdier, nettverk og praksiser, og hva de opplever er typisk i sine egne minoritetsgrupper. De opplever at alkoholkonsum representerer norskhet innad i majoritetsmiljøer, mens avholdenhet blir formidlet som annerledes og uvanlig.

Tina Mathisen (2020:128) påpeker at forskere i senere tid har interessert seg for hvordan norskhet forstås, og at det som er felles for disse studiene, er at hvithet fremstår som synonymt med norskhet. Hvithet beskrives som umarkert, noe som tas for gitt, og en norm andre defineres ut ifra (2020:128). Etniske minoriteter i Norge lever derimot med det Anders Vassenden og Mette Andersson (2011) definerer som «markerte identiteter», for eksempel på grunn av hudfarge, utseende og religiøse symboler. Vanligvis defineres begrepet etnisitet som oppfatninger av medlemskap i en gruppe som deler felles nasjonalitet, kultur eller språk (Betancourt og Lopez 1993). Begrepet er tett forbundet med kultur fordi det viser til felles sosiale og kulturelle bånd (Osler og Lindquist 2018). Deltakerne i denne studien opplever flere tilhørigheter til grupper og miljøer de er vokst opp i. I kontekster som omhandler alkohol, opplever imidlertid noen av de unge at norske majoritetsungdommer oppfatter og kategoriserer dem som annerledes og utenfor den majoritetsnorske ungdomsgruppen. De «markerte identitetene» handler dermed om en tilskrevet annerledeshet. Selv om det er store variasjoner innenfor alle etniske grupperinger (Skogen, Bøe, Sivertsen og Hysing 2018), er et sentralt element i denne artikkelen å undersøke hvordan majoritet og minoritet som relasjonelle kategorier blir til gjennom inklusjon- og eksklusjonsprosesser, og hvordan grenser for norskhet blir konstituert og forhandlet som en del av disse prosessene.

Perspektiver på interseksjonalitet og tilhørighet

Sosiale kategorier som kjønn, etnisitet, funksjonsevne, alder og seksuell orientering har historisk sett vært behandlet hver for seg i lovverket, blant forskere og i sosiale bevegelser (Eggebo, Karlstrøm og Stubberud 2020). I 1989 kritiserte jussprofessoren Kimberlé Crenshaw denne tendensen og introduserte interseksjonalitet som et begrep for å analysere hvordan svarte kvinner ble usynliggjort i USAs rettssystem. Hun argumenterte for at man må forstå hvordan ulike former for diskriminering og marginalisering virker sammen. Interseksjonalitetsbegrepet kan brukes til å analysere sammenfiltringen av flere differensierende kategorier og hvordan disse kan samvirke på en måte som påvirker individers livsbetingelser, men også grupper, kollektive identiteter og sosiale praksiser (Gullikstad 2013; Orupabo 2014). Fremfor å bare oppsummere effekten av enkelte kategorier understreker interseksjonalitetsbegrepet hvordan kategorier gjensidig kan styrke eller svekke hverandre (Crenshaw 1989; Winker og Degele 2011).

Interseksjonalitet har vært gjenstand for en rekke debatter. Dette skyldes både ulike teoretiske forankringer og at begrepet har blitt anvendt i forskjellige kontekster og studiefelt (Orupabo 2014). Leslie McCall (2005) skiller mellom anti-, inter- og intrakategorisk tilnærming til interseksjonalitet ved å vektlegge hvordan de forholder seg metodologisk og analytisk til kategorier. Antikategorisk tilnærming avviser kategorier, mens den interkategoriske bruker dem strategisk (McCall 2005:1773). Den intrakategoriske tilnærmingen utforsker grensedragninger og grensedefinerende prosesser (midlertidig), men opprettholder likevel også en kritisk tilnærming til kategoriene (2005:1773-1774).

I denne artikkelen har vi en intrakategorisk inspirert tilnærming hvor vi midlertidig anerkjenner eksisterende analytiske kategorier for å undersøke prosesser der kategorier blir etablert og trekker grenser mellom «innvandrere»/«minoritet» og «norsk»/«majoritet».

I likhet med Berg mfl. (2010) avviser vi ikke at det er meningsfullt å operere med analytiske kategorier i noen sammenhenger, men vi ønsker heller ikke å ta eksisterende kategorier for gitt. Vi anerkjenner at kategorier kan være problematiske, fungere ekskluderende og etablere hierarkier mellom mennesker, men samtidig kan utvisking av forskjellighet være like problematisk. Vi undersøker hvordan etnisitet samvirker med kjønn, religion, alder og kultur for å se kritisk på hvordan disse prosessene påvirker deltakernes mulighet for tilhørighet.

Identitet og tilhørighet er konstruert i nært samspill med ulike sosiale kategorier (Christensen 2009; Yuval-Davis 2007), og selv om identitet og tilhørighet må forstås i sammenheng med hverandre, er det likevel en forskjell mellom begrepene. Identitet konstrueres gjennom de individuelle og kollektive fortellingene folk forteller om seg selv og andre, om hvem de er, og hvem de ikke er (Anthias 2008; Yuval-Davis 2006). Ikke alle disse fortellingene handler om tilhørighet til bestemte grupperinger og miljøer; de kan for eksempel handle om individuelle egenskaper, kroppsbilder eller yrkesambisjoner (Yuval-Davis 2006). Ofte relaterer fortellinger om tilhørighet seg, direkte eller indirekte, til egen og/eller andres oppfatninger av hva det kan bety å være medlem av en slik gruppering eller et slikt miljø (Anthias 2008; Yuval-Davis 2006). Ifølge Floya Anthias (2008) handler dermed tilhørighet om å bli akseptert som en del av fellesskapet, føle seg trygg og ha en andel i fremtiden innenfor et fellesskap. Det er altså ikke bare et spørsmål om identifikasjon, men også om deling av verdier, nettverk og praksiser (Anthias 2008). Nira Yuval-Davis (2006) analyserer blant annet affektiv tilhørighet og påpeker at dette handler om en følelsesmessig tilknytning og om å føle seg hjemme og trygg. I våre analyser av tilhørighet tar vi utgangspunkt i de unges egne definisjoner og emosjonelle opplevelser av tilhørighet til ulike miljøer og grupperinger. Vi undersøker deltakernes opplevelser av å tilhøre etniske, kulturelle og religiøse fellesskap og måtene sosiale bånd blir manifestert på i praksiser, opplevelser og følelser av inklusjon og eksklusjon i alkoholholdige sammenhenger.

Metode

Denne artikkelen baserer seg på resultater fra førsteforfatterens doktorgradsprosjekt, som tar utgangspunkt i kvalitative data og semistrukturerte intervjuer. Deltakerne består av ti unge kvinner og tre menn, alle i alderen 18–25 år. De har bakgrunn fra Somalia, Tsjekia, Eritrea, Bosnia og Hercegovina, Irak, Libya, Afghanistan, Syria, Chile og Colombia. Deltakerne har til felles at de alle bor i Norge og har krysskulturell bakgrunn og oppvekst, men deres opplevelser spenner likevel over mange forskjellige erfaringer og posisjoner. Noen har selv migrert mellom land i ung alder, mens andre er født i Norge. De representerer ulike verdsett, forventninger, religioner, regler og normer.

Deltakerne ble rekruttert gjennom sosiale medier, i hovedsak Facebook. Førsteforfatteren la ut et innlegg med informasjon om prosjektet i to store Facebook-grupper. Den første var en åpen gruppe for studenter, mens den andre var en privat gruppe for personer med innvandrerbakgrunn. I sistnevnte var det et krav om å «være utlending» for å kunne bli medlem av gruppen og for å kunne publisere innlegg. Selv om deltakerne ble rekruttert fra denne gruppen, omtaler de sin identitet og tilhørighet på forskjellige måter. Hvem de er og hvor de hører til, er for flere av deltakerne et komplekst spørsmål som er vanskelig å svare på, og noen ganger endrer dette seg avhengig av hvilken kontekst de beskriver. Vi har derfor valgt å bruke betegnelsen «unge med krysskulturell oppvekst» fordi det viser til at de har vokst opp med innflytelse og påvirkning fra flere kulturer. Som norskbosnier søkte førsteforfatteren medlemskap i Facebook-gruppen og fikk godkjenning til å legge ut infor-

masjon om prosjektet. Etter at Facebook-innleggene var publisert, ble kommentarfeltene skrudd av slik at det ikke var mulig for andre å se hvem som eventuelt viste interesse for prosjektet. Deltakerne måtte derfor ta kontakt med førsteforfatteren privat på Facebook eller på e-post.

Ved rekruttering ble følgende kriterier lagt til grunn: Deltakerne skulle ha erfaring med å leve med påvirkning fra to eller flere kulturer, være 18–25 år og være innvandrere og/eller norskfødte med innvandrerforeldre. Det var ingen kriterier knyttet til kjønn, etnisitet, klasse eller religion. Våren 2021 gjennomførte førsteforfatteren flere av intervjuene ved fysiske møter på ulike offentlige steder som kafeer og lignende, men også på Zoom og Teams etter at myndighetene innførte strengere smittevernregler på grunn av koronapandemien. Intervjuene varte i gjennomsnitt 1,5 time. Spørsmål og temaer var bestemt på forhånd, men intervjuene gav rom for å følge deltakernes fortellinger. Målet med intervjuene var å legge til rette for en relativt fri samtale og å få deltakerne til å reflektere over egne meninger, erfaringer og holdninger (Tjora 2021). For at samtalen skulle oppleves som naturlig, ble intervjuguiden memorert av førsteforfatteren og lagt bort under intervjusituasjonen.

Behandlingen av personopplysningene i prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD)¹, og deltakerne har gitt informert samtykke. De fikk grundig informasjon, både skriftlig og muntlig, om blant annet prosjektets formål, ivaretagelse av personvern og sine rettigheter. For å sikre en viss geografisk spredning ble unge fra flere byer i Norge intervjuet. All data er aidentifisert, deltakerne er gitt fiktive navn, vi har valgt å vise aldersintervaller fremfor presis alder, og vi unnlater å nevne hvilke landsdeler i Norge deltakerne er bosatt i. Personopplysninger om etnisk opprinnelse og religion er definert som særlige kategorier av personopplysninger (NSD)². Faren for å bidra til stereotyper og stigmatisering er ofte til stede når man forsker på sensitive tema og utsatte grupper. Vi har forsøkt å unngå dette ved å være nøye på hvilke kategoriseringer og betegnelser vi bruker, og samtidig være tro mot datamaterialet.

Alkoholbruk var et tema som informantene ikke ble spurt om under intervjuene, men som de selv valgte å trekke frem som et viktig element da de ble spurt om å fortelle om utfordringer de har opplevd i livet som unge med krysskulturell oppvekst. I analysen anvendte vi stegvis-deduktiv induktiv metode (SDI) (Tjora 2021) og arbeidet i etapper fra rådata via kodegruppe til konsepter. «Alkohol» ble derfor en av kodegruppene, og det er dette denne artikkelen tar utgangspunkt i.

Funn

Fortellinger om alkohol og norsk ungdom er særlig fremtredende i intervjumaterialet. For å være en del av majoritetsungdomsmiljøer opplever deltakerne at det er forventet at de skal drikke alkohol. Blant deltakernes familier og minoritetsmiljøer opplever de imidlertid en forventning om avholdenhet. Denne forventningen blir spesielt aktivert i forbindelse med posisjonen som ung, religiøs kvinne. De motstridende forventningene knyttet til alkoholkonsum og avholdenhet, skaper utfordringer for de unges navigering av tilhørighet. Funnene presenteres nedenfor med utgangspunkt i tre konsepter: (i) alkohol og norskhet, (ii) alkohol og motstridende forventninger og (iii) alkohol og tilhørighet.

Alkohol og norskhet

Deltakerne trekker frem flere utfordringer til opplevde forventninger til alkoholkonsum blant majoritetsungdomsfellesskap og dets betydning for deres tilhørighet til disse miljøene. Amina er norskfødt med foreldre fra Bosnia og Hercegovina. Hun definerer seg selv og sin familie som ikke-praktiserende muslimer. Hun sier dette om alkohol og fellesskap:

Det er forventet at jeg skal passe inn, på en måte. Forventet at jeg ikke skal skille meg ut. Sånn, det med drikking og festing og sånn (...). Jeg festa og drakk... jeg prøvde bare å ikke skille meg ut, på en måte. De norske. Fordi de drakk. Så jeg måtte prøve å komme inn i det samme miljøet, på en måte. Være litt som dem, selv om det ikke er vanlig i kulturen vår.

Vi tolker sitatet slik at Amina opplever at hun må opptre likt som norske majoritetsungdommer, som drikker alkohol, for å passe inn. Til tross for at alkoholkonsum ikke anses som en vanlig forventning i det Amina beskriver som sin kultur, velger hun likevel å drikke for å bli inkludert i majoritetsfellesskapet. Alkoholkonsum og festing blir derved erfart som typiske norske verdier, og for Amina kommer de til å fungere som et integreringslim som gir innpass og inntak i majoritetsmiljøet. Alkoholkonsum blir på den måten medskapende for tilhørighet til majoritetsfellesskapet.

Daud er muslim og født i Syria, og han søker i likhet med Amina også innpass i norske majoritetsmiljøer. Det gir også spesifikke forventninger til håndtering av alkohol, som han forteller:

Jeg merker at det er vanskelig å følge religionen når man er i Norge (...) Man føler seg, man vil alltid... sammenligne seg med andre, og det er, man tenker at man ikke vil være annerledes, og vil bli inkludert, sant, og man merker forskjell. Stor forskjell. Du blir sett på... på en annen måte hvis du ikke drikker, så da føler man seg annerledes. Ikke en del av den, ja... den gruppen, da.

Som ung, muslimsk mann med krysskulturell oppvekst opplever Daud en vanskelig balanse mellom religiøse regler om avholdenhet og aksept i majoritetsmiljøet. I dette skjæringspunktet føler han seg annerledes og utenfor den norske ungdomsgruppen, mens alkoholkonsum skaper en form for inklusjon som bringer ham tettere på majoritetsfellesskapet.

Aisha er født i Irak, men har bodd i Norge nesten hele livet. Hun forteller at alkohol ikke har vært en del av Islam, eller hennes kultur, og at hun aldri har vært interessert i å drikke, selv om det ikke har vært noen krav til avholdenhet i hennes familie. Aisha forteller om ekskluderende kommentarer dersom hun ikke drikker alkohol:

Jeg fikk som spørsmål som «åja, drikker du ikke», liksom, også føler jeg det blir litt sånn stygt sett på. «Åja, jeg trodde liksom du var litt sånn norsk». Ja... så jeg har vært i situasjoner der jeg har opplevd at jeg blir sett av norske som «åja, jeg trodde du var litt mer norsk».

I likhet med Daud peker Aishas fortelling på at avholdenhet posisjonerer henne negativt i forhold til et norsk majoritetsmiljø. Tilpasning og assimilering til det som beskrives som norsk, i dette tilfellet alkoholkonsum og festing, ser derfor ut til ha en avgjørende betydning for de unges muligheter for tilhørighet til majoritetsungdomsmiljøene. I interaksjonene som Amina, Daud og Aisha beskriver, settes det grenser for hva som får passere som vanlig og «oss/majoriteten», og hvem som blir definert som «de andre» og annerledes.

Naza er muslim og er født og oppvokst i Norge med foreldre og familie fra Irak. Hun forteller at alkoholbruk ses ned på i hennes kultur. I norsk majoritetskultur opplever Naza, i likhet med andre deltakere, at alkohol derimot blir formidlet som noe ungdommelig og morsomt, mens avholdenhet blir knyttet til kategorier som tradisjonell og kjedelig. Naza forteller at alkoholavholdenhet kontinuerlig kommenteres negativt:

Og det var hele tiden sånn småting, små kommentarer som «hæ, skal ikke du drikke i russetiden? Du kommer til å kjede deg», og så hvis jeg sa noe tilbake som «ja, men man kan jo ha det gøy uten alkohol» og sånne ting, og da bare ignorerte de meg eller lo av det.

Nazas sitat viser hvordan det som oppfattes som et vanlig norsk ungdomsliv, er tett forbundet med alkoholbruk. Når Naza insisterer på at hun kan ha det gøy uten alkohol, blir det avvist. I intervjumaterialet ser vi også at «norskhet» som konstruksjon blir til i skjæringspunktet mellom hvithet og religion. Som Vassenden og Andersson (2011:574) påpeker, skjuler hvithet informasjon om religion og signaliserer «sekulær», mens ikke-hvithet signaliserer «religiøsitet». Den sekulære assosiasjonen til hvithet i Norge impliserer at det er vanskelig å identifisere en hvit praktiserende kristen med mindre hen signaliserer dette med et synlig symbol, for eksempel et kors, eller med å si «jeg er kristen» (Vassenden og Andersson 2011). Muslimskehet er derimot et stigma i en norsk kontekst, og det konstrueres ofte som en motsetning til (hvit) norskhet (Vassenden og Andersson 2011). Norsk majoritetsungdom fra kristne miljøer kan også bli sett på som tradisjonelle og kjedelige dersom de ikke drikker alkohol, men ettersom kristendom og kristen sekularisme er tett forbundet med hvithet, ville deres tilhørighet til «norskhet» antageligvis ikke blitt avvist, slik våre deltakere opplever det. Det ser vi tydelig i Aishas fortelling og hos Hani, som presenteres nedenfor.

Flere av deltakerne forteller om utfordringer i møte med norsk majoritetsungdom når det gjelder alkohol. De forteller i hovedsak om opplevd drikkepress samt forventninger knyttet til alkoholkonsum i mange sosiale sammenhenger, for eksempel med venner, i høytider eller spesielle aktiviteter som russetiden. Hani forteller også om alkoholrelaterte utfordringer i arbeidslivet. Hun er født i Somalia, men har vokst opp i Norge. Hun forteller at hun ikke helt har funnet ut av hvem hun er, men at hun både er norsk og somalisk. Hani opplever at hun aldri kommer til å bli akseptert som norsk i Norge. Hun forteller om et ubehagelig spørsmål hun fikk da hun var på et jobbintervju, der lederen spurte: «Betyr det der at du ikke kan være med på julebord [peker på hijab]?». Lederen bruker Hanis hijab som en anledning til å tematisere alkoholholdige sammenkomster på jobb, og den unge kvinnens alkoholbruk blir derved gjort relevant i vurderingen på hennes jobbintervju. Spørsmålet viser at det foreligger en forventning om at ansatte må drikke alkohol, eller delta i situasjoner der det serveres alkohol, for å kunne passe inn i et gitt arbeidsfellesskap. Hvis vi leser dette med et interseksjonelt perspektiv, kan vi si at kombinasjonen av de ulike kategoriene betyr mer enn det summen av de enkelte posisjonene skulle tilsi (Orupabo 2014). Lederen kobler umiddelbart Hanis hijab til avholdenhet, og på denne måten forsterker antatt avholdenhet og hennes posisjoner som religiøs, somalisk, ung, kvinne hverandre som ekskluderende mekanismer i denne spesifikke konteksten. Hijabens betydninger kan også leses inn i en fortelling om negativ «forskjellighet» mellom tradisjonelle «andre» og moderne «vi» (Berg mfl. 2010).

Alkohol og motstridende forventninger

Vi vil nå gå inn på hvordan deltakerne opplever og håndterer forventninger og normer om avholdenhet blant sine familier og minoritetsmiljøer, og hvordan disse står i motsetning til det som forventes av dem i norske ungdomsfellesskap. Naza forteller:

På videregående og sånn så forventa mine norske venninner at jeg skulle være med på alle de festene og det de gjorde. Foreldrene mine forventa at jeg ikke skulle gjøre det, og jeg var på en måte i midten, da, jeg hadde to parter hvor den ene dro meg til den siden, og den andre parten dro meg til den andre siden. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre, så.. ja ... Noen ganger dro jeg på festene, andre ganger dro jeg ikke.

Naza forteller om hvordan hun har vokst opp med sprikende forventninger. Noen føringer gjelder hjemme, mens andre gjelder blant norske venner. Hun beskriver det vi tolker som et forventningsdilemma og en dragkamp. Hva som blir riktig å gjøre i de ulike situasjonene, avhenger av hvem de unge er sammen med, og hvilke normer som gjelder i de gitte kontekstene. Selv om Naza opplever å være «i skvis», prøver hun å balansere de motstående forventningene med å stå med en fot i hver leir.

Maya er født i Eritrea og kom til Norge i ung alder. Hun beskriver seg selv som ortodoks kristen og forteller at hun har vokst opp i en veldig religiøs familie. Hun forteller om en lignende erfaring:

Vi var jo mye ute, da, selv om jeg ikke drakk, så var jeg jo steder hvor det var mye alkohol og ja... sånne ting da, men det har jeg aldri fortalt til henne [mor].

Maya og andre deltakere i denne studien anvender et flertall av strategier for å veksle mellom ulike presentasjoner av seg selv. Mayas utsagn illustrerer en tilpasningsstrategi som viser at det ikke er snakk om enten–eller-tilhørigheter, men snarere både–og. Deltakernes opplevelser av regler og normer knyttet til alkohol, er likevel forskjellige. Farah, som er født i Libya, forteller at alkoholavholdenhet inngår i kulturelle og religiøse regler hun har vokst opp med:

Ikke noe alkohol, ikke noe rus, ikke noe sex før ekteskap, være sømmelig, hvordan vi kler oss, fem bønner om dagen, faste hvis man kan. Ha respekt for eldre, gjøre det bra på skolen, jobbe og så gifte meg med en muslim (...) Videregående var et helvete. Russetiden (...) man skal ha russegrupper, man skal ha... Men jeg skal være hjemme til den og den tiden, jeg skal ikke ha sex før ekteskap, jeg drikker ikke.

Sitatet viser at forventningene foreldrene har til Farah, står i kontrast til det som forventes av henne når hun er sammen med norske ungdommer, slik vi beskrev over. Som ung, muslimsk kvinne med krysskulturell oppvekst opplever hun at foreldrenes restriksjoner og begrensninger knyttet til drikking og drikkemiljøer, gjør det vanskelig å delta i alkoholholdige og sosiale sammenkomster og aktiviteter, for eksempel russefeiringer. Dette viser hvordan interaksjonen og kombinasjonen mellom deltakernes sosiale posisjoner kan begrense deres mulighet for å navigere tilhørighet ytterligere (Orupabo 2014) og dermed gjøre dem mer sårbare for utenforskap. Naza forteller om hva som er konsekvensene av å bryte med normene:

Hvis jeg hadde sagt sånn «mamma og pappa, jeg skal dra på byen [nattklubb/bar] i dag». Nei det hadde ikke vært bra. Jeg tror de hadde blitt sinte og sagt «hva gjør du der, hva hvis noen ser deg, de skal snakke stygt om deg, og dattera til han er på byen», og sånn da, sånn utlendinger prater. Jeg kan forstå det, men samtidig så er det også litt vanskelig å vokse opp i en kultur hvor alle disse tingene er greit for ungdom, og at ungdom liksom skal erfare det og sånn, også får ikke du erfart det. Man føler seg rett og slett aleine, og man føler seg kanskje rar.

Intervjuer: Hvorfor var det negativt? Om noen så deg på byen?

Rykte. Det er sånn fremdeles, til den dag i dag. Ryktet kommer liksom foran alt, og hva alle andre sier er såååå viktig. Og i liksom den kulturen, så er det veldig sånn, det er så mye fokus på jenter og hva jenter gjør, og hvis jenta gjør noe galt, så er det sånn... det sprer seg til hele verden, og alle vet det. Men hvis gutten gjør det, folk snakker, ja, men tror ingen bryr seg i like stor grad. Jeg og broren min kan for eksempel gjøre samme handling, men jeg vet at de kommer til å shame meg skikkelig, mens de kanskje ikke legger vekt på hva han gjør, liksom.

I sitatet viser Naza til kjønnsforskjeller og at samme type oppførsel blant kvinner og menn med krysskulturell oppvekst kan gi ulike konsekvenser. Slik hun beskriver det, er det en forventning i det minoritetsmiljøet hun tilhører at kvinner skal bevare familiens rykte. Hvis hun gjør noe som anses som galt, for eksempel å drikke alkohol eller dra på byen, risikerer hun å bli påført skam og dermed skade familiens rykte. Aisha forteller også at konsekvensene er at det blir spredt negative og ubehagelige rykter om henne dersom hun blir observert på en bar:

Jeg har fått veldig dårlige kommentarer, sånn «ja hun er en type hore som er ute på byen» og sånne ting da, eh... som var ubehagelig. Så det er sånne ting som jeg opplever at man må forholde seg til, kanskje litt mer enn hvis man ikke hadde hatt en annen kulturell bakgrunn (...) Du bringer skam, eller for oss, som en helhetlig gruppe, da, selv om du ikke anser deg som en del av den gruppen, personlig, men du blir sett på som en del likevel, av dem.

Både de muslimske og kristne kvinnelige deltakerne forteller at identitetsposisjoner som avholdende og ordentlige er noe som er ettertraktet og forventet av dem i de minoritetsfelleskapene som de er oppvokst i. De opplever forventninger fra flere hold, og som unge må de forholde seg til og balansere mellom ulike religiøse, kulturelle, etniske og kjønnete normer knyttet til avholdenhet og alkoholkonsum.

Alkohol og tilhørighet

Deltakerne håndterer de motsetningsfulle forventningene som er beskrevet ovenfor, på ulike måter. Noen finner strategier for å kunne balansere mellom forventningene, for eksempel ved å drikke uten å fortelle det til foreldrene sine eller dra på fest, men ikke drikke alkohol. For andre blir kontrastene for store, og veksling av tilhørighet mellom miljøene oppleves som vanskelig. Amir, som er født i Afghanistan, og har vokst opp i Norge som muslim, forteller om sin strategi:

Er jeg hjemme, så er det den afghanske kulturen, da, som hører hjemme, og når jeg kommer ut, så er det den norske kulturen, men med enkelte begrensninger, da. I form av at, for eksempel, hvis jeg er med venner på fredagskvelden, da, så tar de gjerne noen pils, så vet jeg at her går min

grense, jeg kan ikke ta den pilsen. Så jeg prøver liksom å ta de gode verdiene, og de gode kultur-trekkene fra begge kulturene og prøver på en måte å lage min egen kultur, da. Som jeg lever etter.

Amir beskriver hvordan han tilpasser seg ulike kontekster. Sitatet viser også til at unge med krysskulturell oppvekst ikke trenger å identifisere seg med kun én nasjonalitet, eller kultur, men kan tilhøre og navigere mellom flere. Selv om Amir forteller om religiøse begrensninger knyttet til alkohol, tilpasser han seg på en slik måte at han fortsatt er en del av fellesskapet uten å drikke. Andre opplever imidlertid navigeringen mellom majoritets- og minoritetsfellesskap som sammensatt og vanskelig, og etablerer derfor tilhørighet til unge som opplever det samme. Naza forteller:

Der [på ny skole] fikk jeg utenlandske venner med samme verdier som jeg har vokst opp med. Kanskje ikke lik kultur, men samtidig veldig like kulturer også. Så vi forsto hverandre på en måte, sånn... «nei, jeg får ikke lov til det», drikke alkohol for eksempel, men hvis jeg sa til de norske vennene mine at «nei, det er ikke vanlig, jeg får ikke lov til det», så var de sånn «hæ, du er jo over 18 år. Du bestemmer selv».

Intervjuer: Du sier du fikk deg nye venner med samme verdier, fortell hvilke verdier som har vært viktige for deg.

Det var liksom sånn, vi forsto hverandre fordi vi hadde vokst opp i veldig like kulturer, hvor det som jeg ikke fikk lov til var liksom en selvfølge at hun [venninne] også ikke fikk lov til. Det var liksom aldri et diskusjonstema.

Forståelse og ikke-dømmende holdninger til avholdenhet trekkes her frem som viktig. De unge finner tilhørighet innenfor avholdende vennsgrupper, som i Nazas tilfelle var «utenlandske ungdommer». Deltakerne bruker uttrykk som «vi» og «oss» når de forteller om vennskap med andre unge med krysskulturell oppvekst som heller ikke drikker alkohol, noe som illustrerer en sterk tilknytning til disse fellesskapene. Aisha fremhever også dannelse av slike grupper:

Mine nærmeste venninner, helt siden videregående til høyskolen, har vært ikke-etnisk norske, og vi deler ganske mye, det kan være for eksempel... for oss, det å ha det gøy er at vi samles og ser på en TV og spiser mat liksom, ingen av oss er fan av å drikke, og vi var blanding, vi var ikke bare muslimer, men det var folk som ikke likte å drikke bare. Rett og slett. Så da følte jeg at vi var veldig annerledes enn mange andre.

Naza og Aishas utsagn illustrerer hvordan ungdommer skaper fellesskap som er basert på aksept, forståelse og felles verdier, interesser og erfaringer i oppveksten. Samtidig viser det at alkoholkonsum som norm marginaliserer unge som ikke ønsker eller kan drikke alkohol. Det er lettere å være avholdende sammen med andre som ikke konsumerer alkohol, fordi de slipper å begrunne valget om å ikke drikke, få nedlatende kommentarer samt unngå diskusjoner knyttet til deres valg. Annerledesheten knyttet til avholdenhet som noen av deltakerne opplever i norske ungdomsfellesskap, fremstår dermed som én dimensjon for følelser av tilhørighet til avholdende minoritetsfellesskap.

Diskusjon

Vår analyse viser hvilken betydning alkohol og alkoholhåndtering har for opplevelser av tilhørighet blant unge med krysskulturell oppvekst. Deltakerne beskriver en normalisert ungdomsdrikkekultur, og de opplever alkoholkonsum som et tilhørighetskriterium og en norsk verdi. Avholdenhet knyttes derimot til følelser av annerledeshet og ulikhet i møte med venner og jevnaldrende som har norsk majoritetsbakgrunn. Dette viser til et relasjonelt forhold hvor majoritet og alkoholkonsum blir det naturlige, selvfølgelige og umarkerte, mens minoritet og avholdenhet blir det markerte og avvikende (Berg mfl. 2010). Skjæringspunktet mellom de spesifikke sosiale posisjonene som aktualiseres i deltakernes fortellinger, styrker opplevelser av utenforskap. Interseksjonen mellom religion/religiøse symboler, etnisitet og «ikke-hvithet» signaliserer avholdenhet (og «det/den andre») og gjør det vanskelig for deltakerne å bli akseptert som norske og som en del av majoritetsmiljøene. Norsk majoritetsungdom beskrives av deltakerne som den dominerende gruppen når det gjelder alkoholholdige sammenhenger. De opplever derfor også å ha større makt til å definere den sosiale virkeligheten samt hva som anses som ønskelig, vanlig og selvfølgelig for alle ungdomsmiljøer. Alkoholkonsum symboliserer på denne måten mer enn de unges beruselse og fest, den opererer også som norskhetens grense. Videre forteller særlig de kvinnelige deltakerne om forventninger om avholdenhet i noen av de minoritetsmiljøene de også er en del av. Alkoholkonsum, eller å bli observert på steder hvor det konsumeres alkohol, risikerer å bli koplet til negativ atferd, og kvinnene opplever på den måten andre utenforskap hvis de drikker alkohol. De møter dermed på forventninger i skjæringsfeltet mellom å være religiøs, ung kvinne, og ansvarlig, som på flere måter står i motsetning til de forventningene de møter på i majoritetsungdomsmiljøer. Dette viser at deltakerne må navigere på tvers av ulike forventninger, noe som skaper graderinger av tilhørighet. Som Yuval-Davis (2004) påpeker, er tilhørighet et dypt følelsesmessig menneskelig behov. Å skape tilhørighet til et miljø er imidlertid vanskelig dersom de unge ikke etterkommer de religiøse, kulturelle eller kjønnede normene til miljøene de vokser opp i (Anthias 2008). Vår analyse viser at deltakernes tilhørigheter er dynamiske – de opplever ikke bare følelser av tilhørighet til én gruppe, kultur eller land, men flere tilhørighetsfølelser. Samtidig blir det som forventes av de unge, formidlet forskjellig i de ulike gruppene, og de emosjonelle følelsene av å høre til opplever derfor som mangfoldige og til tider ambivalente. Muligheten til å bevare og/eller skape tilhørighet til norske ungdomsfellesskap uten å drikke alkohol fremstår for noen som vanskelig, og mulighetsrommet for å kunne utforske og navigere mellom ulike miljøer blir derfor smalt.

Kompleksiteten med å navigere mellom sprikende forventninger gjør at noen skaper tilhørighet hvor det finnes flere som føler og opplever det samme som dem. Det kan tenkes at norskhetens eksklusjonsprosesser og kravet om tilpasning kan få følger for de unges opplevelse av tilhørighet til majoritetsmiljøer også senere i livet og for eksempel påvirke valg knyttet til utdanning, arbeidsliv og bosetting. Dette sammenfaller med Anthias (2008) og Yuval-Davis' (2006) argumentasjon om at tilhørighet kan bli aktivert gjennom følelser og opplevelse av eksklusjon. Tilhørighet til fellesskap handler dermed om hvordan de unge opplever seg selv ut fra sin plassering i den sosiale verdenen. Dette kan, som vi har vist, både være basert på opplevelser av utenforskap og annerledeshet og på opplevelser av anerkjennelse og å ha noe til felles.

Avslutning

I denne artikkelen har vi presentert deltakernes konstruksjoner av ulike fellesskap og analysert hvilken betydning alkoholkonsum har for de unges samhandling, og hvordan dette påvirker følelsen av å høre til. Analysene viser at alkoholbruk er en viktig betingelse for tilhørighet til kategorien norsk ungdom, men også at ulik maktfordeling mellom majoritet og minoritet produserer en rekke utfordringer for deltakerne med hensyn til å forhandle og håndtere etablerte kriterier for tilhørighet. Funnene bidrar dermed til økt forståelse om inkludering- og ekskluderingsmekanismer, både rundt norskhet og minoritetsidentitet blant unge med krysskulturell oppvekst.

Deltakernes erfaringer, oppfatninger og konstruksjoner av majoritetsunge og minoritetsfellesskap kan ikke generaliseres til alle unge med krysskulturell oppvekst. Våre analytiske koblinger mellom alkoholbruk og tilhørighet til norskhet kan imidlertid danne grunnlag for fremtidige undersøkelser. En begrensning i studien er at vi ikke har forsket på forskjeller og likheter knyttet til alkoholkonsum mellom majoritets- og minoritetsgrupper eller hvilken betydning alkohol har for norske majoritetsungdommer. Vi anbefaler derfor at videre forskning innen temaet inkluderer data fra begge grupper i et interseksjonelt perspektiv for å få et mer sammensatt bilde av unges bruk av alkohol og hvilke fellesskap dette (u)muliggjør.

Noter

- 1 Behandling av personopplysninger ble godkjent 21.09.2020 med referansenummer 360119.
- 2 Norsk senter for dataforskning. *Personvernordbok*.
<https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/personvernordbok/>
(Lastet ned 18.08.2022).

Litteratur

- Anthias, Floya 2008. «Thinking through the lens of translocational positionality: an intersectionality frame for understanding identity and belonging», *Translocations: Migration and Social Change* 4 (1): 5–20.
- Bakken, Anders 2021. *Ungdata 2021. Nasjonale resultater*. NOVA, OsloMet.
- Bakken, Silje Anderdal, Thomas Anton Sandøy og Sveinung Sandberg 2017. «Social identity and alcohol in young adolescence: the perceived difference between youthful and adult drinking», *Journal of Youth Studies* 20 (10): 1380–1395. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1333585>
- Berg, Anne-Jorunn, Anne-Britt Flemmen og Berit Gullikstad 2010. *Innledning: Interseksjonalitet, flertydighet og metodologiske utfordringer*. I: Anne-Jorunn Berg, Anne Britt Flemmen og Berit Gullikstad (red.): *Likestilte norskheter*. London: Routledge.
- Betancourt, Hector og Steven Regeser López 1993. «The study of culture, ethnicity, and race in American psychology», *American Psychologist* 48 (6): 629–637. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.6.629>
- Brah, Avtar 1996. *Cartographies of diaspora. Contesting Identities*. London og New York: Routledge.
- Brunborg, S. Geir, Jens C. Skogen og Jasmina Burdzovic Andreas 2021. «Fear of missing out and binge-drinking among adolescents», *Drug and Alcohol Review* 41 (1): 230–237. <https://doi.org/10.1111/dar.13356>
- Bærndt, Marie Fjellerup og Torsten Kolind 2021. «Drinking and partying among young Muslim women: Exclusion in the context of a normalized youth drinking culture», *International Journal of Drug Policy* 93: 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2021.103170>

- Christensen, Ann-Dorte 2009. «Belonging and Unbelonging from an Intersectional Perspective», *Gender, Technology and Development* 13 (1): 21–41. <https://doi.org/10.1177/097185240901300102>
- Corsaro A. William og Berit O. Johannesen 2014. «Collective Identity, Intergenerational Relations, and Civic Society», *Journal of Contemporary Ethnography* 43 (3): 331–360. <https://doi.org/10.1177/0891241613498419>
- Crenshaw, Kimberlé 1989. «Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics», *University of Chicago Legal Forum* 1: 139–167.
- Eggebø, Helga, Henrik Karlstrøm og Elisabeth Stubberud 2020. «Diskriminering og sosial ekskludering av skeive med innvandrerbakgrunn», *Tidsskrift for kjønnsforskning* 44 (2): 132–151. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2020-02-04>
- Elgvin, Olav 2021. «Strukturell rasisme i Norge: en funksjonalistisk tilnærming til rasisme uten resister», *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 62 (1): 99–105. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2021-01-08>
- Gullikstad, Berit 2013. «Interseksjonalitet – et fruktbart begrep», *Tidsskrift for kjønnsforskning* 37 (1): 68–75. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2013-01-06>
- Kunnskapsdepartementet 2021. *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold* (2021-2024).
- Leirvik, Mariann Stærkebye 2016. «Medaljens bakside»: Omkostninger av etnisk kapital for utdanning», *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 57 (2): 167–198. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2016-02-03>
- Mathisen, Tina 2020. «Vi er med hverandre fordi vi er utlendinger»: Om (re)produksjonen av kategoriene «utlending» og «norsk», *Nordisk Tidsskrift for Ungdomsforskning* 1 (2): 124–141. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2020-02-03>
- McCall, Leslie 2005. «The Complexity of Intersectionality», *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 30 (3): 1771–1800. <https://doi.org/10.1086/426800>
- Moan, Inger Synnøve og Torleif Halkjelsvik 2019. *Alkohol og arbeidsliv II. Bruk, konsekvenser og retningslinjer ved ulike typer arbeidsplasser i Norge [Alcohol and work life II. Use, consequences and guidelines at different types of workplaces in Norway]*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Niland, Patricia, Antonia C. Lyons, Ian Goodwin og Fiona Hutton 2013. «'Everyone can loosen up and get a bit of a buzz on': Young adults, alcohol and friendship practices», *International Journal of Drug Policy* 24 (6): 530–537. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2013.05.013>
- Orupabo, Julia 2014. «Interseksjonalitet i praksis: utfordringer med å anvende et interseksjonalitetsperspektiv i empirisk forskning», *Sosiologisk tidsskrift* 22 (4): 329–351. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2014-04-01>
- Osler, Audrey og Helin Lindquist 2018. «Rase og etnisitet, to begreper vi må snakke mer om», *Norsk pedagogisk tidsskrift* 101 (1): 26–27. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-01-04>
- Pape, Hilde 2009. «Tenåringsdrikking i utviklingspsykologisk perspektiv», *Norsk Epidemiologi* 6 (1): 85–90. <https://doi.org/10.5324/nje.v6i1.337>
- Parder, Mari-Liisa 2018. «What about just saying 'no'? Situational abstinence from alcohol at parties among 13-15-year-olds», *Drugs: Education, Prevention & Policy* 25 (2): 189–197. <https://doi.org/10.1080/09687637.2016.1223601>
- Robertson, Inger Eide, Silje Lill Rimstad og Anne Schanche Selbekk 2019. «Innrammet beruselse», *Norsk Sosiologisk Tidsskrift* 3 (6): 411–425. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-06-03>
- Rossow, Ingeborg, Hilde Pape og Leila Torgersen 2020. «Decline in adolescent drinking: Some possible explanations», *Drug and alcohol review* 39 (6): 721–728. <https://doi.org/10.1111/dar.13132>

- Schultz, Jon-Håkon 2007. *Ungdom og rus: innvandrerungdom møter norske rusvaner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skogen, Jens Christoffer, Tormod Bøe, Børge Sivertsen og Mari Hysing 2018. «Use of Alcohol, Tobacco and Illicit Drugs among Ethnic Norwegian and Ethnic Minority Adolescents in Hordaland County, Norway: the youth@hordaland-survey», *Ethnicity & Health* 23 (1): 43–56. <https://doi.org/10.1080/13557858.2016.1246422>
- Tjora, Aksel 2021. *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal.
- Vassenden, Anders og Mette Andersson 2011. «Whiteness, non-whiteness and ‘faith information control’: religion among young people in Grønland, Oslo», *Ethnic and Racial Studies* 34 (4): 574–593. <https://doi.org/10.1080/01419870.2010.511239>
- Winker, Gabriele og Nina Degele 2011. «Intersectionality as a multi-level analysis: Dealing with social inequality», *European Journal of Women’s Studies* 18 (1): 51–66. <https://doi.org/10.1177/1350506810386084>
- Yuval-Davis, Nira 2004. «Borders, boundaries and the politics of belonging». I: Stephen May, Tariq Mohood og Judith Squires (red.): *Ethnicity, nationalism and minority rights*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yuval-Davis, Nira 2006. «Belonging and the politics of belonging», *Patterns of Prejudice* 40 (3): 197–214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>
- Yuval-Davis, Nira 2007. «Intersectionality, Citizenship and Contemporary Politics of Belonging», *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 10 (4): 561–574. <https://doi.org/10.1080/13698230701660220>